

PRIKAZI, IZVJEŠTAJI, BILJEŠKE.

† Msgr. Dr. ANDRIJA SPILETAK

prof. Andrija Živković

I ako smo znali da ga šećerna bolest godinama uznemiruje i da mu je visoki tlak krvi u posljednje vrijeme teško silazio na normalu, vijest o smrti velikog prepošta đakovačkog Stolnog Kaptola, došla je za nas kao grom iz vedra neba. Vrijedni svećenik i neumorni kulturni radnik, zaklopio je svoje utruđene oči izvan Đakova, u kojemu je proveo ravno trideset godina svoga plodonosna života. Tražeći olakšicu svome bolesnom stanju, ispustio je svoju dobru dušu u Lipiku, tek što je onamo prispio na liječenje. Dobro se pokojnik spremio na smrt, pa mu Gospod unatoč ovoga nenadana slučaja, nije uskratilo sakramentalne utjehe u posljednjim časovima ovozemna života. Navršivši jedva 62 godine (rođen 8. siječnja 1879. u Mokošici kraj Dubrovnika) pokojni je veliki prepošt u svom životu bio zdrave građe, vedra duha, visoke inteligencije, neobično plemenita srca; prijazan, uslužan, marljiv, značajan čovjek i neustrašiv, iskren i odlučan hrvatski rodoljub. Nije samo bio okretan na peru, već je imao mnogo smisla za strogo znanstven pozitivan rad, kako je to svojim tiskanim radovima uspješno i pokazao.

Prevezen u Đakovo sahranjen je ondje dne 2. prosinca 1941. u kaptolskoj grobnici uz veliko saučešće klera s preuzv. Ordinarijem đakovačke biskupije na čelu i uz odličnu pratnju đakovačkog građanstva. Sprovod je vodio pokojnikov drug iz Augustineuma u Beču preuzv. g. dr. Josip Ujčić, beogradski nadbiskup, a nad odrom u katedrali se oprostio u ime svijua veoma lijepim i toplim govorom kanonik i profesor dr. Zvonimir Marković. Za pokojnikom žale mnogobrojni prijatelji, kojih je imao gdjegod je boravio. Napose su ga rado sretali i pozdravljali bivši njegovi đaci i znanci iz Dalmacije, ali jednako rado viđali i s poštovanjem prijatelji, koje je stekao u Slavoniji kroz tolike godine svoga djelovanja u tom kraju Hrvatske. Značajan patriotski lik pokojnog dr. Andrije Spiletka, njegova plemenština i vedra inteligentna pojava, bila je ponos uže i šire njegove domovine, dubrovačke i đakovačke biskupije. I jedna će i druga u svojim analima zapisati zlatnim slovima ime ovoga vrijednoga radnika, koga je Gospod pozvao, da mu bude trubenik u vinogradu. Za sve dobro što je u životu obilno činio, za ljubav prema istini, poštenju, pravednosti, drugarskoj isprav-

nosti, koje je vrline osobito cijenio, za njegov odrešiti nastup prema svakoj himbi, laži, farizejstvu, neiskrenosti, podmuklosti, intrigama, i sličnim nesocijalnim manama, protiv kojih se borio sve do posljednjega vremena, nagradit će ga dobri Bog u onom životu. Neka živi u Gospodu duša njegova, neka joj je mir i pokoj na vijeke!

*

Svršivši bogoslovske nauke u Zadru kao središnjem sjemeništu dalmatinskih biskupija, ostao je ondje prefektom kroz 2 godine. Potom je nastupio u pastvu i jedno vrijeme služio kao dušobrižnik na župi Pridvorje-Konavle.. Odmah iza toga polazi on g. 1903. uz privolu biskupa dr. J. Marčelića u Beč, gdje se u Augustineumu posvećuje studiju bogoslovije i postizava akademske stepene. Od god. 1907—1911. boravi u Dubrovniku vršeći službu u biskupskoj kuriji i na gimnaziji. Na poticaj đakovačkih profesora bogoslovije s kojima se u Beču upoznao, pozva ga god. 1911. biskup dr. I. Krapac za profesora biblikauma još u svoje staro, ali doskora u novosagrađeno sjemenište. »Glasnik biskupija bosansko-đakovačke i srijemske« u broju 18. od 30. rujna 1911. donosi vijest, da je »dr. A. Spileta privremeno primljen u biskupiju i imenovan profesorom biblikauma i I. prefektom u sjemeništu.« Od toga vremena ispunja on savjesno svoju dužnost kroz dugo godina kao profesor, a od god. 1925. i kao kanonik, pa veliki prepošt Stolnoga Kaptola, na zadovoljstvo pretpostavljenih, a na pobudu mladima.

Osim svoga profesorskog djelovanja razvio je pok. dr. Spileta opsežnu literarno-znanstvenu djelatnost u »Glasniku biskupija bosansko-đakovačke i srijemske« i u »Bogoslovskoj Smotri«. U Glasniku je počeo surađivati god. 1912. Prvi su mu članci »Izvještaj o euharistijskom kongresu u Beču« i »Reforma sjemeništa u Italiji«. U godini 1913. započinje u »Glasniku« objelodanjivati »Knjigu Psalama«, tumač psalama po danima, kako pojedini psalmi dolaze u brćevijaru. Taj se tumač niže sve do godine 1919., svake godine u nekoliko brojeva. Šteta je da ovo djelo nije potpuno završeno, jer je ostalo nekoliko psalama od subote, koji nisu komentirani. Inače je ovaj rad stvarno i stručno vrlo uspio, pa je mišljenje pok. profesora dr. Sovića o njemu bilo najpovoljnije. Da je otisnuto u posebnu knjigu bilo bi od velike pomoći svećenstvu (osobito mlađemu) po čitavoj Hrvatskoj. Tumač je izrađen bez velikoga naučnog aparata, uvelike olakšava razumijevanje psalama, a uzima osvrt na sva mjesta koja trebaju tumač.

Drugi je veliki njegov znanstveni rad štampan u »Glasniku«, a nosi naslov: »Strossmayeri pape«. Cio niz članaka izrađen je na temelju marljiva proučavanja biskupij-

skog arhiva u Đakovu, u kojima prikazuje Strossmayerov odnos prema papama, njegovo djelovanje i zauzimanje za Hrvatsku i njezine crkvene prilike kod papa Pija IX. i Leona XIII. Taj je rad otisnut u posebnoj knjizi, koja je vidan dokaz spremnosti i marljivosti pokojnikove. Tiskana je u Đakovu godine 1925. Osim toga je izdao god. 1924. Spomen-knjigu na euharistijski kongres u Osijeku, dok mu je društvo sv. Jeronima u Zagrebu tiskalo knjigu pod naslovom »Papa Pijo XI.« s ilustracijama i na finom papiru kao reprezentativno izdanje.

Osim ovoga rada donose pojedina godišta »Glasnika« njegove članke iz područja crkvenoga života: Mješovite ženidbe (1918.), prevod Blitzova djela: Što uči kat. Crkva o mješovitim ženidbama (1918.), »Mise zahvalnice u crkvi« (1919), »Sv. Stolica i reforma svećenstva« (1920), »Demokracija i katolička Crkva« (1921), »Vjerski život u Francuskoj« (1921), »Iz života pape Pija XI.« (1922), »Ujedinjenje u Kristu« po D'Herbigny-u (1923), »Tolerancija« (1931), »Prva Enciklika pape Pija XII. (1939), »Pijo XII. papa mira (1940), »Pouka Pija XII. mlađemu kleru (1940) i mnogo drugih članaka sve do posljednjih godina njegova života. Spomenuti valja i polemične članke, koji su pobijali nastranost misli i pogleda što su kod nas izbijali na javu sa strane pravoslavnih čimbenika i prosvjetitelja otkako je nastala država Jugoslavija. Tako je vodio polemiku s advokatom dr. Ribarom (»Jedete leb badava« (1919), s dr. Janjićem (»Interpelacija dr. Janjića« (1921) i drugima. Napisao je i niz toplih komemoracija pokojnim svećenicima đakovačke i drugih biskupija (Horvatu, Kelleku, Buliću, Barcu i dr.) papama (Benediktu X., Piju X. i Piju XI.) Otkako je sâm preuzeo uređivanje »Glasnika«, nastojao je osobito da bude glasilo, koje će svećenstvo uzimati u ruke s uspjehom i sa zanimanjem.

U »Bog oslovskoj Smotri« se javio prvi puta god. 1923. člankom »Enciklika Spiritus Paraclitus«.

Baš te godine izašao je iz štampe u glasovitoj zbirci Mansi: *Sacrorum conciliorum nova et amplissima collectio* I. svezak od njih 5, što rade o vatikanskom saboru. Zauzet za pobjedu istine, on se laća posla da prevede govore što ih je u ime opozicije na tom saboru izrekao đakovački biskup J. J. Strossmayer, koga su kod nas i vani liberalci napadali kao protivnika papinstva. I već god. 1929. izdaje mu Hrvatska Bogoslovska Akademija u Zagrebu djelo pod naslovom: »Biskup J. J. Strossmayer u vaticanskom saboru, Govori, predstavke, prosvjedi. Iz službenih izvještaja preveo i bilješkama popratio dr. A. S.« Otud se u njemu probudila ljubav za povjesnu ličnost biskupa Strossmayera; od tada i daljnje njegovo zanimanje za biskupov kulturno-politički rad, o čemu su u samom Đakovu postojali najautentičniji podatci u biskupijskom arhivu. Dr. Spiletak se velikom marljivošću baca na taj posao, pa je doista dostojno

nastavio djelo Cepelića-Pavića o životu i djelovanju biskupa Strossmayera. Svoja istraživanja je otpočeo tiskati u »Glasniku«, a dobar dio ih je objelodanio u »Bogoslovskoj Smtori«.

Od godine 1931. štampa u njoj redovno veće i opsežnije radnje, sve listom iz područja studija o Strossmayeru. Tako se nižu njegovi prinosi: Je li biskup Strossmayer bio liberalan katolik? (1931), Strossmayer o slobodnim zidarima (1932), Strossmayerova okružnica uoči vatikanskog sabora (1934), Tres casus a J. G. Strossmayer propositi et soluti (1934. i 1935.), Strossmayer i pravoslavlje (1935), Strossmayerova spomenica ruskoj vladi (1935), Neke i danas suvremene Strossmayerove misli (1937). Sve su ovo opširni dokumentirani prilozi, koji će povjesničaru danas sutra i te kako moći poslužiti, da na njihovom temelju izradi pravu nepravorenu sliku biskupa đakovačkoga Josipa Jurja.* Traženje i prepisivanje dokumenata iz biskupskog arhiva vezalo je pokojnika uz posao, koji iziskuje mnogo vremena i truda. On ga nije žalio, uvjeren da vrši zahvalan posao, a gonjen unutarnjom silom i željom, da kulturnoj izgradnji hrvatskoga naroda što više pridonese sa svoje strane.

*

Uvijek i svagdje ponosan sin hrvatske Atene, od prvog svog nastupa u javni život, nije se držao po strani od poslova koji su smjerali k cilju, da se hrvatski narod osamosvoji, postane gospodar u svojoj kući, i upravlja sam sobom u svojoj vlastitoj državi. Političkim borbama koje su se razmahale između Hrvata i Srba u bivšoj Jugoslaviji dao je i pokojnik svojim aktivnim zahvatom svoj prinos. Noseći u srcu pravašku misao koju su u Dubrovniku i po Dalmaciji uspješno razvijali pristaše stranke prava s dr. Ivom Prodanom na čelu, i pokojni dr. Spiletač je od uvijek bio uvjereni pravaš. Tako je i u Đakovu kroz jedno vrijeme bio urednikom mjesnoga pravaškoga tjednika »Sloga«, u kojem je napose isticao na vrlo duhovit način pogrješke i nastranosti jugoslavenski orijentiranih Hrvata, kojima je u Đakovu bio vođom advokat dr. Ribar, poslije predsjednik parlamenta u Beogradu. U takovom duševnom raspoloženju dočekao je i proglašenje Nezavisne Države Hrvatske, koje je najoduševljenije i najzanosnije pozdravio. Neka mu za ljubav koju je k svojoj hrvatskoj domovini gojio čistu i neokaljenu, bude harna uspomena u hrvatskom narodu.

Odgojen i odrastao u Dalmaciji, svim je srcem zavolio Slavoniju u kojoj je proveo svoj muževni vijek. I kad se jednom prilikom radilo da zauzme veoma visoko i odlično

* Neki se od ovih radova kao separati mogu dobiti kod Hrvatske Bogoslovske Akademije u Zagrebu (St. o slobodnim zidarima, St. i pravoslavlje, je li St. bio liberalan katolik?)

mjesto u crkvenoj hierarhiji i da se vrati u svoju užu domaju, pokojni je dr. Spiletak to otklonio i radije ostao u okolini koju je upoznao i zavolio. Priznati valja, da su i njega voljeli svi ispravni ljudi, cijenili ga i poštovali gdje god su s njim došli u saobraćaj. Njegova plemenština i kultura duha osposobljavala ga je, da je u svim životnim prilikama znao i mogao zastupati hrvatskog inteligenta i crkvenog dostojanstvenika u punom značenju riječi.

Đakovačka biskupija gubi u njemu jednoga od svojih najboljih ljudi. Uspomena na nj će ostati dugo u srcima ne samo bližih njegovih suradnika i prijatelja, ego sviiju koji su ga poznavali. Pokojnik je to potpuno zaslužio. Svijetlost vječna svijetlila mu i mir Božji bio s njim na vijeke!

KRŠTENA DJECA NEKATOLIČKIH RODITELJA. Takova djeca nisu vezana na crkveni oblik ženidbe (crkveno vjenčanje) na temelju odredaba Kanona 1099 § 2 (*«nullibi tenentur ad catholica matrimonii formam servandam... ab acatholicis nati, etsi in Ecclesia catholica baptizati, qui ab infantili aetate in haeresi vel schismate aut infidelitate vel sine ulla religione adoleverunt»*). Ta je iznimna odredba, koja izuzima (jure singulari et speciali) stanovite kršćane od obveze jednog općeg crkvenog zakona, koji bi ih inače obvezivao (vd. k. 12), bila je dosta nejasna i davala je u nauci povoda mnogim spornijim pitanjima. Nakon cijeloga niza odgovora, što ih je u izravnoj ili neizravnoj vezi s ovim sporovima dao Papinski odbor za vjerovno tumačenje Kodeksa (Po Co),¹ može se kao sigurna nauka smatrati ovo:

Na katoličko crkveno vjenčanje nisu vezane sve one valjano krštene osobe:

1. kojima su u času njihovog rođenja oba roditelja bili nekatolici, bez obzira na to, da li su bili kršćanski ili nekršćanski nekatolici, te bez obzira na to, da li su bili nekatolici od rođenja ili su prije rođenja djece, o kojoj se radi, otpali od katoličke vjere, i

2. kojima je samo jedan od roditelja bio takav nekatolik.

Ništa ne utječu pri tom ove okolnosti:

a) da li su takove osobe (djeca) krštena u kat. Crkvi ili izvan nje;

b) da li su im roditelji bili vjenčani ili su rođeni izvan braka samo, ako im je bilo otac bilo mati osoba nekatolička.

Za oslobođenje od propisnog oblika sklapanja ženidbe traži se dakle ovdje samo ovo dvoje: a) rođenje od roditelja, od

¹ Pontif. Commiss., 20. Jul. 1929 (AAS, 1929, 573); 17. Febr. 1930 (AAS, 1930, 195); 25. Jul. 1931 (AAS, 1931, 388); 30. Jul. 1934 (AAS, 1934, 494); S. Off., 18. Jan. 1940 (AAS, 1940, 52).